

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ І МОДЕЛЕЙ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

О. В. Рузакова, кандидат економічних наук, Г. Г. Рузакова

Серед фінансових проблем підприємства найбільш досліджуваними та актуальними є аналіз і оцінка його фінансового стану (ФСП). Оцінка ФСП показує результат діяльності підприємства, визначає його слабкі та сильні сторони, а виявляє напрямки подальшого розвитку. На сьогодні існує безліч методик оцінки ФСП, що дозволяють проаналізувати діяльність підприємства за різними напрямками. Серед провідних науковців, які зробили значний внесок у методологію фінансового аналізу, слід відзначити: М. С. Абрютіну [1], О. О. Замкова [2], С. І. Терещенка [3], В. О. Мец [4], Н. І. Костіну [5] та ін. Проте така велика кількість методів і моделей унеможливує швидкий пошук необхідного методу тією чи іншою зацікавленою фінансовим станом підприємства особою. Тому доцільною є розробка класифікації існуючих методів і моделей оцінки ФСП, що дозволить прискорити пошук необхідного методу чи моделі й уніфікувати різні підходи до її побудови.

Метою статті є підвищення ефективності оцінювання ФСП за рахунок побудови уніфікованої класифікації існуючих методів і моделей.

Зазначена мета зумовила постановку та розв'язання таких завдань:

- визначити й обґрунтувати критеріальні ознаки, за якими будується класифікація;
- проаналізувати існуючі методики фінансового аналізу;
- впорядкувати методи та моделі оцінки ФСП за раціональною множиною ознак поділу.

Для складання класифікації доцільно обрати такі критерії, як повнота, дієвість і мінімальність. Критерій повноти дозволяє врахувати напрацьований у світі досвід щодо методик оцінювання ФСП. Критерій дієвості зумовлює

необхідність врахування лише тих підходів до ідентифікації ФСП, що дозволяють здійснити ґрунтовну й точну його оцінку. Критерій мінімальності пояснює логічність застосування обмеженої кількості з усіх існуючих методів, що дають найкращі результати і є потужним інструментом у практиці фінансового аналізу.

Вищевикладені критерії дали змогу сформувати такі класифікаційні ознаки методик оцінювання фінансового стану підприємства:

Поділ за територіальною ознакою передбачає виокремлення українських та іноземних методик. Серед іноземних виділимо західні та російські, що є більш наближеними до українських. Поділ за територіальною ознакою є раціональним, тому що використання закордонних методик без додаткової ґрунтовної адаптації до українських умов господарювання є неможливим. Для розрахунку показників використовуються форми звітності, які у кожній країні відрізняються одна від одної як за формою, так і змістом, а також використовуються різні сукупності аналізованих показників і різні їх нормативні значення, що зумовлено відповідним рівнем розвитку економіки.

Розглядаючи досвід західних учених стосовно оцінювання ФСП, можна виділити кілька методик. Так, у джерелі [6] пропонується виокремлювати такі групи відносних показників для характеристики фінансового стану підприємства: покриття короткострокових зобов'язань (коефіцієнти покриття поточної заборгованості та швидкого покриття); ефективність використання активів (середній період покриття дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів, коефіцієнт оборотності основних засобів); використання позикових засобів (частка позики у загальній сумі капіталізованих за-

собів, частка позики щодо власного капіталу, коефіцієнт покриття кредитного відсотку, потужність фінансового важеля); прибутковість (рентабельність продажів, чиста рентабельність продажів, рентабельність інвестицій, рентабельність власного капіталу).

У праці [7] вказано, що показники американського фінансового менеджменту класифікуються таким чином: відносні показники (співвідношення суми довгострокових боргових зобов'язань і всієї суми довгострокового капіталу, співвідношення власних і позикових засобів, коефіцієнт покриття відсотку); показники ліквідності (співвідношення чистого оборотного капіталу та загальних активів, співвідношення поточних активів і короткострокових зобов'язань, норму грошових резервів, коефіцієнт покриття періодичних витрат); показники прибутковості й ефективності (співвідношення виручки від продажу та загальних активів фірми, співвідношення виручки та чистого оборотного капіталу, співвідношення операційного прибутку з вирахуванням податку на прибуток та виручки, оборотність товарних запасів, період погашення дебіторської заборгованості, прибуток на активи, прибуток на акціонерний капітал, коефіцієнт виплати дивідендів); ринкові показники (співвідношення ціни акції та прибутку на акцію, співвідношення ринкової вартості акції та облікової вартості акції, ставка дивіденду).

За типом підходу до оцінки ФСП існують дескриптивні (М. І. Баканов, А. Д. Шеремет [8]), нормативні (Р. С. Сайфулін, Е. В. Негашев [9]) і предикативні моделі (А. В. Андрейчиков, О. Н. Андрейчикова [10]). Усі ці моделі засновані на використанні інформації бухгалтерської звітності.

Третя ознака класифікації полягає у поділі існуючих підходів за кількістю аналізованих груп факторів, зокрема такі: двофакторні (Е. Альтман [11]), трифакторні (Е. А. Стоянов, Е. С. Стоянова [12]), чотирифакторні (Р. Ліс, Г. Спрінгейт [13]), п'ятифакторні (Т. Керанчук [14]), шестифакторні (С. І. Кручок [15]) та багатофакторні методики.

За фактором часу моделі поділяються на статичні і динамічні. Статичні моделі показують оцінку ФСП на конкретну дату (Л. О. Лі-

гоненко [16]). Динамічні моделі ґрунтуються на дослідженнях результатів діяльності підприємств протягом певного періоду часу (М. С. Абрютіна [1]).

За цільовим призначенням моделі поділяються на теоретико-аналітичні (Р. А. Слав'юк [17]) та прикладні (Р. Н. Грачова [18]).

Залежно від сфери діяльності виділяють методики:

- для оцінювання фінансового стану виробничого підприємства;
- для оцінювання фінансового стану підприємства з надання послуг.

Для оцінки фінансового стану виробничого підприємства Й. М. Петрович [19] пропонує використовувати такі групи показників: ліквідності, платоспроможності, прибутковості, ефективності використання активів.

Для оцінювання ФСП підприємства з надання послуг Л. В. Осипова, І. М. Синяєва [20] пропонують здійснювати спочатку оцінку майнового стану, тобто приросту основних засобів, нематеріальних активів. Потім провести розрахунок таких показників, як коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансової стійкості; коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт забезпеченості власними засобами; рентабельність продажу.

Узагальнюючи вищевикладене, автори пропонують таку схематичну реалізацію класифікації методів і моделей оцінювання ФСП (рис.).

Серед фінансових проблем підприємства найбільш досліджуваною та актуальною є оцінка його фінансового стану, що показує результат діяльності підприємства та виявляє напрямки подальшого розвитку. Точної, прозорої та швидкої оцінки ФСП потребують ряд споживачів, зокрема кредитори, власники та працівники підприємства, держава в особі місцевих і федеральних органів влади. Для прискорення пошуку необхідного методу чи моделі оцінки ФСП для тієї чи іншої групи користувачів запропоновано уніфіковану класифікацію моделей і методів оцінки ФСП, складену за обґрунтованими критеріями повноти, дієвості та мінімальності, що дозволяє враховувати різні ознаки поділу й уніфікувати різні підходи до формування такої класифікації.

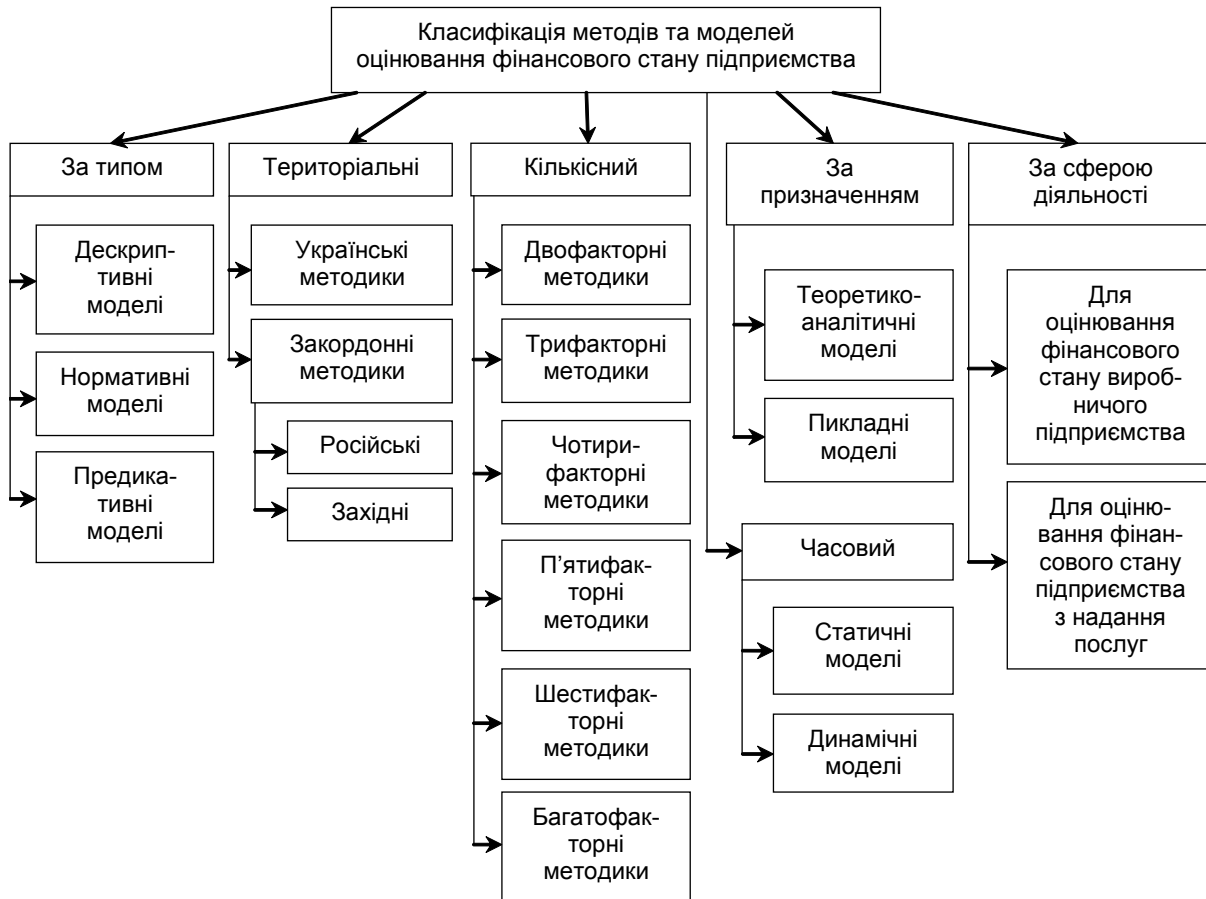

Рис. Класифікація методів та моделей оцінювання ФСП

ЛІТЕРАТУРА

- Абрютина М. С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия / М. С. Абрютина, А. В. Грачев. – М. : Дело и сервис, 2001. – 272 с.
- Замков О. О. Математические методы в экономике / О. О. Замков, А. В. Толстопятенко, Ю. Н. Черемных. – М. : Дело и сервис, 1999. – 368 с.
- Терещенко С. І. Моделі оцінки платоспроможності підприємств / С. І. Терещенко // Фінанси України. – 2001. – № 7. – С. 69–74.
- Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : навчальний посібник / В.О. Мец. – К. : Вища школа, 2003. – 278 с.
- Костіна Н. І. Фінансове прогнозування: методи та моделі / Н. І. Костіна, А. А. Алексеев, Василик О. Д. – К. : Товариство «Знання»; КОО, 1997. – 183 с.
- Льюис К. Методы прогнозирования экономических показателей / К. Льюис ; пер. с англ. Е. Демиденко. – М. : Финансы и статистика, 1986. – 133 с.
- Черняк О. І. Системи обробки економічної інформації / О. І. Черняк, А. В. Ставицький, Г. О. Черноус. – К. : Знання, 2006. – 447 с.
- Баканов М. И. Теория экономического анализа : учебник / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 416 с.
- Чечевицына Л. Н. Анализ финансово-хозяйственной деятельности / Л. Н. Чечевицына, И. Н. Чуев. – М. : Феникс, 2006. – 379 с.
- Андрейчиков А. В. Анализ, синтез, планирование решений в экономике / А. В. Андрейчиков, О. Н. Андрейчикова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 368 с.
- Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр: Эльга, 2006. – 554 с.
- Стоянов Е. А. Экспертная диагностика и аудит финансово-хозяйственного положения предприятия / Е. А. Стоянов, Е. С. Стоянова. – К. : Аудиторская фирма «АУРУМ», 1993. – 65 с.
- Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємства / М. Д. Білик // Фінанси Укра-

- їни. – 2005. – № 3. – С 117–128.
14. Керанчук Т. Финансовая стабильность предприятия и методические аспекты её оценки / Т. Керанчук // Экономика Украины. – 2000. – № 1. – С. 82–85.
 15. Кручок С. І. Оцінка фінансового стану підприємств / С. І. Кручок // Фінанси України. – 2002. – № 8. – С. 40–47.
 16. Лігоненко Л. О. Методологія діагностики банкрутства підприємств і напрямки вдосконалення / Л. О. Лігоненко // Фінанси України. – 1998. – № 8. – С. 136–147.
 17. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Р. А. Слав'юк. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 460 с.
 18. Грачова Р. Н. Як визначити реальний фінансово-майновий стан свого підприємства / Р. Н. Грачова // Дебет-кредит. – 2000. – № 34. – С. 18–24.
 19. Петрович Й. М. Економіка виробничого підприємства : навч. посібник / Й. М. Петрович. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2001. – 405 с.
 20. Осипова Л. В. Основы коммерческой деятельности : учеб. для вузов / Л. В. Осипова, И. М. Синяева. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 324 с.
-
-